

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

373.5.015.31"1950/1980"

DOI 10.25128/2415-3605.18.1.1

АННА ПОГОРІЛА

orcid.org/0000-0002-4342-8942

pohorilaanna@gmail.com

кандидат педагогічних наук, старший викладач

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

вул. Леся Курбаса, 2, м. Дрогобич

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ШКОЛІ (50–80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)

Розкрито зміст формування творчої особистості учнів старших класів у вітчизняній школі у 1950–1980-і роки. Узагальнено форми і методи проведення уроків вчителями у загальноосвітніх школах України окресленого періоду. Зосереджено увагу на створенні умов, що сприяли формуванню творчих здібностей старшокласників в класно-урочній системі школи. На основі опрацювання архівних матеріалів, педагогічної літератури і публікацій у тогочасній пресі проаналізовано роботу вчителів-предметників щодо формування творчої особистості старшокласника в умовах диференційованого навчання. Встановлено, що дружня атмосфера, особистісна взаємодія учнів та вчителів сприяли самоуправлінню, самовихованню, самореалізації та творчому самовираженню старшокласників. Висвітлено основні концепції роботи педагогів, щодо формування творчої особистості учня старших класів в загальноосвітній школі. Особистісно зорієнтований підхід вчителя в організації навчального процесу сприяв свідомому самовдосконаленню та самовизначенню підростаючого інтелектуального покоління молоді, здатного приймати самостійні рішення та нестандартно діяти в проблемних ситуаціях. Продемонстровано практичну реалізацію уроків вчителів-новаторів (урок-семінар, урок-диспут, урок-конференція й ін.), що розвивало самостійну пізнавальну ініціативу школярів і їхні творчі здібності та інтереси. Висвітлено методи навчання, що активізували діяльність старшокласників, спонукали їх до творчо-пошукової праці, загалом впливали формуванню творчої особистості учня.

Ключові слова: виховання, творча особистість, старшокласник, вчитель, урок.

АННА ПОГОРІЛА

кандидат педагогических наук, старший преподаватель

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко

ул. Леся Курбаса, 2, г. Дрогобыч

ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ В ШКОЛЕ (1950–1980-Е ГОДЫ ХХ ВЕКА)

Раскрыто содержание формирования творческой личности учеников старших классов в отечественной школе в 1950–1980-е годы. Обобщено формы и методы проведения уроков учителями в общеобразовательных школах Украины указанного периода. Сосредоточено внимание на создании условий, которые содействовали формированию творческих способностей старшеклассников в классно-урочной системе школы. На основании обработанных архивных материалов, педагогической литературы и публикаций в прессе того времени проанализировано работа учителей-предметников, относительно формирования творческой личности старшеклассника в условиях дифференцированной учебы. Установлено, что дружеская атмосфера, личностное взаимодействие учеников и учителей содействовали самовоспитанию, самореализации и творческому самовыражению старшеклассников. Отражены основные концепции работы учителей, которые благоприятствовали формированию творческой личности старшеклассника в общеобразовательной школе. Личностно-ориентированный подход учителя относительно организации учебного процесса способствовал сознательному

самосовершенствованию и самоопределению подрастающего интеллектуального поколения молодежи, способного принимать самостоятельные решения и нестандартно действовать в проблемных ситуациях. Продемонстрирована практическая реализация уроков учителей-новаторов (урок-семинар, урок-диспут, урок-конференция и тому подобное), что развивало самостоятельную познавательную инициативу школьников и их творческие способности и интересы. Отображены методы учебы, которые активизировали деятельность старшеклассников, побуждали их к творчески-поисковому труду, в целом влияли на формирование творческой личности ученика.

Ключевые слова: *воспитание, творческая личность, старшеклассник, учитель, урок.*

ANNA POHORILA

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Lesia Kurbasa St., 2, Drohobych,

APPLIED ASPECTS OF THE FORMATION OF THE CREATIVE PERSONALITY OF SENIOR PUPILS AT SCHOOL IN THE 1950–1980S

The article deals with the pedagogical approach of the formation of the creative personality of senior pupils at general comprehensive schools in the 1950-1980s. The composed material is grounded on the basis of the thorough analysis of the archive materials, publications based on the description of teachers' work of the described period and publications in the press of the outlined period. The system of class based on conditions that favoured the formation of the creative personality of the senior students has been the centre of the investigation. Friendly atmosphere in the lesson as well as extra curricular activities and personal interaction between the teacher and senior pupils encouraged pupils' self determination, desire to self expression, self guidance, and self upbringing. The main concepts of teachers work in the lessons that did their best in order to shape and form the creative personality of the senior students have been clearly shown in the article via vivid examples taken from the archive documents. It has been proven that teaching that aimed the personal rather than group or class development of the growing up youth generation resulted in their conscious self improvement. The youth educated by individual approach were able to make independent decisions and behave in non-traditional way when solving problems, it was easier for pupils to come up with personal ideas in order to solve the set tasks. The above listed results were achieved via series of lessons conducted by teachers who used progressive approach which strongly was different from the standard one. Lessons conducted as seminars, discussions, conferences etc aroused pupils' personal initiative to act as well as improved their creative skills and interests. The teaching methods that engaged students activity, prompted their creative and research work have been illustrated in the article. It has been proven that despite the general belief that the school of the past was aimed at mass rather than individual education, the conducted investigation has proven and demonstrated the work of teachers who committed themselves in order to find individual approach to every senior pupil and help them blossom intellectually and develop their creative personality.

Keywords: *upbringing, creative personality, senior pupil, teacher, lesson.*

Проблема розвитку творчої особистості є актуальною та складною, потребує не лише теоретичного обґрунтування, а й практичних дій. Особливе місце і роль у вирішенні цієї проблеми належить загальноосвітнім школам, а також школам нового типу, оскільки вони є закладами інноваційних процесів, динаміки і творчості у змісті, педагогічних технологіях, реалізації альтернативних педагогічних ідей.

У час швидкого розвитку науки, промисловості, культури, вдосконалення засобів інформації виникли і нові вимоги до людини. Суспільству потрібні особистості, здатні приймати незалежні, самостійні рішення, проявляти ініціативу, нести відповідальність за вчинене. Вчитель у школі готує старшокласників до самостійного входження в життя. Залежно від того, наскільки йому вдасться сформувати в учнів якості творчої особистості, настільки легше їм буде здійснити вибір щодо майбутньої професії та реалізувати себе як особистість у житті. Формування творчої особистості старшокласників є пріоритетним завданням для загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та інших середніх навчальних закладів. Відбулася переорієнтація змісту середньої освіти на учня, здійснюється особистісно орієнтоване навчання та виховання з метою розкриття творчого потенціалу учнів та формування їхньої особистості. Багато вчителів працюють над вдосконаленням форм і методів проведення уроків та навчально-виховної взаємодії з учнями. Проте не варто забувати досвід минулого. Аналіз архівних матеріалів, зокрема, дає підстави стверджувати, що в минулому були

вчителі-новатори, які незважаючи на тогочасні існуючі труднощі (погана матеріально-технічна база, нестача кваліфікованих педагогічних кадрів, заідеологізованість навчально-виховного процесу, недосконалість підручників та дидактичних матеріалів тощо) зуміли вдосконалити форми проведення уроків, активізувати в учнів мотивацію до навчання, зумовити і стимулювати інтерес до навчання.

Традиційно вважається, що загальноосвітня школа у 1950–1980-ті роки здійснювала суб'єкт-об'єктне навчання, мала характер зрівнялівки. На основі досліджень архівних матеріалів, публікацій тогочасного періоду можемо показати прогресивний, диференційований підхід вчителів-новаторів щодо формування творчої особистості старшокласника.

У психолого-педагогічній науці та практиці приділяється увага цій проблемі формування творчої особистості старшокласників. Творча особистість та розвиток учня є предметом досліджень І. Беха, І. Зязюна, В. Моляко, В. Рибалки та ін. Педагогічні аспекти формування творчої особистості учня висвітлені у роботах В. Клименко, Н. Кичук, С. Сисоєвої. Так, С. Сисоєва [4] розглядає професійну реалізацію та самореалізацію вчителя у педагогічній діяльності і стверджує, що формування творчої особистості учня здійснюється у навчально-виховній взаємодії з вчителем. У цьому процесі власні можливості як учня, так і вчителя розвиваються і набувають об'єктивного характеру, відображаючись у конкретних якостях та особливостях їхньої особистості, як результат формування творчої особистості учня неможливо відокремити від особистісного розвитку вихователя. Взаємодія суб'єктів відображає сутність педагогічної творчості, що визначається як цілісний процес професійної реалізації та самореалізації педагога в освітньому просторі.

Сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу у закладах нового типу (ліцеях, гімназіях, колегіумах) з метою формування творчої особистості старшокласника досліджують В. Алфімов, І. Жерносек, В. Паламарчук, А. Сологуб та ін. Однак, незважаючи на дослідження цих та багатьох інших вчених, проблема формування творчої особистості старшокласника лишається актуальною. В її структурі існують недостатньо вивчені питання, які стосуються вивчення досвіду вчителів минулого щодо формування творчої особистості, модернізація сучасного навчально-виховного процесу, напрямки та фактори формування особистісних характеристик старшокласників в сучасних умовах.

Мета статті – розкрити сутність шляхів та методів формування творчої особистості старшокласників вчителями загальноосвітніх шкіл в Україні у 1950–1980-х роках.

Аналізуючи використання уроку як умови формування творчої особистості у вітчизняній школі окресленого періоду, зауважимо, що вже з 1950-х років в загальноосвітніх навчальних закладах України розпочалися пошуки шляхів удосконалення уроку задля активізації творчої роботи учнів. Так, наприкінці 1950-их – на початку 1960-х років набула популярності так звана лекційно-практична форма навчання, котра, на думку її прихильників, мала сприяти, крім іншого, і творчій активності школярів. О. Завадська у 1964 р. наводила приклад учителя математики Кіровоградської середньої школи № 6 О. Хмури, який, «відійшовши від шаблонної побудови уроку», успішно застосовував у старших класах лекційно-практичну форму навчальної роботи. Вона здійснювалась у плануванні вчителем і вивченні учнями навчального матеріалу (теми, розділу) в системі, за якої уроки проходили у такій послідовності: підготовчі уроки, на яких повторювався раніше вивчений матеріал, правила, положення і закони, що становили основу для вивчення нового матеріалу; уроки вивчення подальшого матеріалу, цілої теми чи підтеми програми; уроки практичних занять або тренувальних вправ, на яких учні закріплювали здобуті знання, а також набували умінь і навичок їхнього застосування на практиці; уроки-семінари проводились після вивчення нового матеріалу і засвоєння відповідних практичних вправ, що систематизували і поглиблювали основні питання теми або підтеми, встановлювали логічні взаємозв'язки між окремими темами і розділами програми; контрольні-залікові уроки проводились з окремих тем для глибокої перевірки знань, умінь і навичок учнів. Школярі, які активно працювали на кожному уроці, звільнялись від заліків; їм давали індивідуальні, складніші завдання з теми, що, сприяло розвитку індивідуальних здібностей учнів у галузі математики, хімії, біології та інших наук, активізувало пізнавальну активність учнів, формували навички творчої роботи та нестандартної діяльності. Така система роботи не відкидала урок, як основну форму навчального процесу, а вдосконалювала, наповнювала його новим змістом [1, с. 66–67].

Досвід О. Хмури підтримали інші вчителі не лише області, а й республіки. У вересні 1962 р. відбулась республіканська нарада вчителів, директорів і завучів шкіл УРСР. Завуч Горлівської середньої школи № 85 Т. Федорченко, зокрема у своєму виступі зазначив, що колектив школи, застосовуючи лекційно-практичну форму навчання, практикує тематичне планування і залікову систему, не виключаючи поточного обліку знань учнів. Ця система сприяє більшій активізації учнів на уроці, глибшому засвоєнню навчального матеріалу, застосування індивідуальних завдань з тієї чи іншої теми розвиває в школярів індивідуальні здібності, уміння самостійно працювати, у них підвищується інтерес до конкретної науки [1, с. 67–68].

Лекційно-практична форма навчання існувала у школах в старших класах. Її позитивність полягала в тому, що вона давала можливість диференціювати навчання, а це сприяло поглибленому вивченню учнями предметів тієї галузі науки, до якої вони мали нахил. У таких школах колективи вчителів за правильної організації навчального процесу могли готувати учнів до практичної діяльності і до вступу у ВНЗ з обраної спеціальності. Диференціація навчання в школах не лише не суперечила принципу поєднання навчання з продуктивною працею, а, навпаки, конкретизувала його, давала змогу органічно здійснити це поєднання в певній, вибраній самими учнями галузі виробництва [1, с. 67–68].

Аналіз педагогічної літератури 1950–1960-х років, в якій описувався досвід роботи вчителів, дає підстави стверджувати, що акцент у своїй педагогічній діяльності передові педагоги зосереджували на самостійності учнів. Зокрема, зосереджувалась увага на розвитку вміння пізнавальної самостійності – вміння самостійно засвоювати суть нових понять, явищ, зробити належні висновки, довести теорему та ін.; умінь самостійно застосовувати свої знання – порівнювати, систематизувати, складати план, ділові папери, писати твір, виконувати роботи в лабораторіях, майстернях, на навчально-дослідній ділянці тощо. Більшість учителів організовувало її диференційовано, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня. Учителі шкіл практикували різні види самостійної роботи учнів на уроці, під час виконання домашніх завдань, повторення і систематизації знань, що сприяло глибшому усвідомленню і засвоєнню навчального матеріалу.

Директор Білоцерківської школи № 4 на Київщині З. П. Мірошник, виступаючи на згаданій республіканській нараді, відзначив роботу колективу школи, який працював над удосконаленням методів навчально-виховної роботи, прагнув раціонально й ефективно використовувати навчальний час на уроках, виробляв в учнів навички самостійної роботи, розвивав їхню творчу ініціативу та вміння застосовувати набуті знання на практиці. Підвищення ефективності уроку – одне з основних завдань, яке ставили перед собою вчителі, значну увагу вони приділяли самостійній роботі учнів на уроках. Педагоги намагались організувати роботу учнів так, щоб у них, крім пам'яті та уваги, працювало мислення, розвивались кмітливість і воля, спрямовані на подолання труднощів, які виникають у процесі навчання, виявлялася ініціатива і творчість. Широко використовували різні форми самостійної роботи школярів на уроці вчителі фізики. При вивченні нового матеріалу використовувалися технічні знання учнів та їхній досвід у вигляді невеликих повідомлень і доповідей, які школярі підготовлювали заздалегідь і ними доповнювали розповідь вчителя.

Вчений-педагог і вчитель В. Роменець першочерговим завданням у вихованні творчих здібностей вважав навчання учня повноцінного творчого процесу, починаючи від пошуків задуму і завершуючи удосконаленням результату, що не лише підтримує в учнів творчий ентузіазм, а й доводить їх до справжньої зрілої творчості. До слова, старшокласників він поділяє на три групи згідно з їх ставленням до творчого процесу. До першої групи відносить тих, хто усвідомлює потяг до творчості в кількох, іноді навіть протилежних сферах (наприклад: математика, фізика, хімія, а також творче ставлення до художньої літератури, мистецтва). Учні цієї групи із задоволенням пишуть твори з літератури, захоплюються малюванням, ліпленням, різьбленням по дереву, а в шкільній майстерні за порадою вчителя і з власної ініціативи виготовлюють прилади для фізичного кабінету. До другої групи віднесені ті учні, що мають творчий інтерес до якої-небудь однієї галузі людської діяльності, прагнуть та вміють виготовляти та ремонтувати різні вироби, наочні посібники, прилади. До третьої групи належать ті старшокласники, у котрих відсутні будь-які творчі інтереси, або їхнє швидке зникнення після двох-трьох невдалих спроб самостійної творчості, вважаючи що ще не знайшли себе, або вказують на відсутність таланту, яскравої обдарованості, знань та умов для творчості і тому не роблять жодних спроб творити. Відповідно такі учні хоча і роблять спроби

писати вірші, оповідання, розв'язують складні задачі, але через надто розвинуте почуття незадоволення собою, їхні власні творіння їм не до вподоби, а отже, вони зневірюються у своїх творчих здібностях і, відповідно, втрачають інтерес та потяг до творчої роботи. Велику роль тут відіграє вчитель, який повинен помітити це і своєчасно підтримати учня, вселити в нього віру в себе, свої сили, виховати волю й уміння долати труднощі на шляху до творчості. Процес творчості, як констатує В. Роменець, є дуже складним, вчитель повинен помітити процес його зародження в учнів і прослідкувати за доведенням творчої роботи до кінця, оскільки учень отримує задоволення від зробленого і водночас у нього виникає прагнення до нової діяльності [3, с. 2].

Деякі вчителі намагалися розробити такі види уроків, щоб перевести його у дослідницьку площину. О. Завадська наголошувала на важливості дослідницької роботи, вважаючи, що вона «не тільки сприяє розвитку спостережливості, уміння аналізувати, зіставляти й узагальнювати факти, що дуже потрібно для творчої діяльності, а й розширює та поглиблює знання учнів» [1, с. 76]. Учні на практиці переконуються у важливості оволодіння науковими знаннями з основ наук. «У процесі дослідницької роботи в них розвивається ініціатива, самостійність доводити почату роботу до кінця і творчо працювати» [1, с. 79].

У 1960-х роках було відзначено позитивну динаміку в роботі вчителів історії, які ретельніше готувались до проведення уроків, більш продумано підбирали дидактичний матеріал, застосовували різноманітні методи і прийоми роботи. Особлива увага приділялась прищепленню учням навичок самостійної роботи, вмінню використовувати історичні знання при аналізі суспільних явищ, так у 1966 р. було проведено перевірку стану викладання історії та суспільствознавства в школах м. Умані. Зокрема, було відзначено роботу і передовий досвід вчительки історії Р. А. Чеслер планувала уроки за різними типами. Більша частина уроків це лекції-бесіди з використанням технічних засобів, були уроки-лекції, уроки-екскурсії в Уманський краєзнавчий музей. В кінці теми проводився повторювально-узагальнюючий урок. Вчителька використовувала багато наочності, крім історичних і контурних карт, на кожному уроці використовувалися картини, скульптури, макети, плакати, діаграми, демонструвалися кінофільми. Р. А. Чеслер практикувала й самостійні роботи, про враження від лекцій учасників боїв, враження екскурсії в музей [5, с. 144].

У 1980-х роках усе більшої популярності набували нетрадиційні форми уроків, зорієнтовані на розкриття творчої ініціативи учнів. Після перевірки роботи педагогічного колективу і директора СШ № 3 м. Жданова Т. Т. Заворуєвої у 1987 р. інспектори відзначили, що там виробилася система щодо вдосконалення уроку: в школі є вчителі, які успішно проводять уроки-диспути, уроки-семінари, колоквиуми [6, с. 35]. Загалом же в школах республіки чиновники міністерства народної освіти УРСР спостерігали «позитивні зрушення у вдосконаленні структури навчальних занять, прагненні вчителів підвищити їх ефективність за рахунок збільшення питомої ваги самостійних і практичних робіт, оптимального поєднання колективних і індивідуальних форм роботи. Багато вчителів використовують лекції, семінарські заняття, вивчення матеріалу укрупненими блоками» [6, с. 48].

Відтак основним принципом організації уроку з метою вивільнення та активізації творчої активності учнів була самостійна діяльність школярів. У 1960–1980-х роках чимало педагогічних колективів загальноосвітніх шкіл УРСР ставили своїм завданням організацію самостійної роботи, котра повинна була стати запорукою формування творчої особистості учнів-старшокласників.

З огляду на це не лише педагоги шкіл, але й методичні відділи органів управління освітою критикували фронтальні форми роботи на уроках (хоча, без сумніву, їх так і не вдалося витіснити зі школи і вони надалі продовжували домінувати у навчально-виховному процесі). Натомість підносилися вагомість і доцільність застосування у навчанні індивідуалізації та диференціації. Наприклад, у 1988 р., згідно з матеріалами засідань колегії МНО УРСР, у СШ № 62, № 117 та інших школах м. Одеси, були два паралельні класи, застосовувалося диференційоване вивчення окремих шкільних дисциплін. При цьому учні поділялися на дві динамічні групи, одна з яких навчалася в режимі поглибленого вивчення предмета, а друга – на рівні вимог програм масової школи. Заняття проводили одночасно два вчителі. При цьому учні могли переходити з однієї групи в іншу [7, с. 24]. Також констатувалося, що вчителі математики Л. Ю. Полужкіна (СШ № 100 м. Одеси), С. Ю. Гайдамак (СШ № 3 м. Одеси), біології А. В. Староконь (Новоселицька СШ Косовського району) та інші вдало застосовували диференціацію навчання в одному класі в межах уроку. Особливо ефективним виявились

групові форми навчання. Так, Л. Ю. Полушкіна на уроках математики поділяла клас на 3–4 групи, враховуючи рівень математичної підготовки, темп роботи, психологічну сумісність школярів, їх нахили і побажання. Кожна група обирала капітана, як правило, кращого учня, головним обов'язком якого було координувати навчальну діяльність членів групи, надавати консультації. Кожній групі вчителька пропонувала комплект завдань однакового обсягу і складності. Заняття проводилися на спарених уроках: на першому – учні в групах працювали над вправами, колективно аналізували способи їх розв'язання, а на другому захищали результати своєї роботи у формі так званого «математичного бою». Заняття проходили жваво, з інтересом. Вчитель виступав як організатор навчальної діяльності школярів, їх помічником у самостійній роботі. На таких заняттях в учнів активно формували навички і вміння оцінювання, корекції, контролю тощо [7, с. 24–25].

Безумовно, такі форми роботи з учнями на уроці сприяли формуванню властивостей творчої особистості в школярів. Однак, у той час вони все ж були рідкістю у практиці роботи школи. На тому ж засіданні колеги МНО йшлося: «Слабо запроваджується диференціація безпосередньо на уроці, вчителі не завжди враховують психологічні і фізіологічні можливості школярів. Так, на третині відвіданих уроків (у школах Одеської області) диференційовані форми навчання були недоцільними, кожне третє домашнє завдання теж не враховувало індивідуальних особливостей школярів і специфіки класу...» [7, с. 27].

На жаль, ці рекомендації здебільшого залишилися на папері. Факультативи переважно не виправдали надій. Лише в окремих випадках завдяки активній творчій праці педагогів, факультативи перетворювалися в «творчі лабораторії» учнів-старшокласників, даючи їм змогу розкривати свої здібності, інтереси, творчі поривання.

Незважаючи на погану матеріально-технічну базу, недосконалість тогочасних підручників і дидактичних матеріалів, були вчителі-новатори, які намагалися удосконалити форми проведення уроків, викликати в учнів творчу ініціативу і самостійність мислення, розвинути навички аналізу, систематизації та узагальнення вивченого матеріалу. Значна увага приділялась самостійній роботі старшокласників, що відповідно стимулювало їх зацікавлення вивченням навчальних предметів.

Проблема вивчення і поширення передового досвіду минулого не втратила своєї актуальності і потребує подальшого вивчення та аналізу, оскільки досвід вчителів минулого стимулює творчі пошуки вчителів сучасності, сприяє розвитку майстерності і взаємодії з учнями щодо розвитку їхньої особистості та творчих здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Завадська О. А. Школи України в період перебудови системи народної освіти / О. А. Завадська. – К.: Рад. школа, 1964. – 163 с.
2. Паростки нового в роботі школи (матеріали обласних науково-практичних конференцій працівників народної освіти Київщини). – К.: Рад. Школа, 1963. – 120 с.
3. Роменець В. Творчі здібності старшокласників / В. Роменець // Радянська освіта. – 1968. – № 54 (1783). – С. 2.
4. Сисоєва С. О. Теоретико-методологічне обґрунтування педагогічної творчості / С. О. Сисоєва // Відкритий урок. – 2005. – № 21–22. – С. 13–19.
5. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 6785. Документи (постанови, плани, доповідні записки) засідання колегії міністерства освіти УРСР 24 грудня 1969 р. – 231 арк.
6. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9329. Довідки про результати перевірки роботи відділів народної освіти, шкіл, дошкільних закладів та про розвиток народної освіти за 1987 рік. – 203 арк.
7. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 17. – Спр. 4. Документи засідань колегії міністерства народної освіти України (постанови, рішення, доповідні записки) 14 вересня – 30 листопада 1988 р. – 131 арк.

REFERENCES

1. Zavads'ka O.A. Shkoly Ukrayiny v period perebudovy systemy narodnoyi osvity [Schools of Ukraine during the period of restructuring of the system of public education], Kyiv, Radyanska shkola Publ., 1964. 163 p.
2. Parostky novoho v roboti shkoly (materialy obl. nauk.-prakt. Konferentsiy pratsivnykiv nar. osvity (Kyuyivshchyny)) [Brainwaves in the work of the school (materials of regional scientific and practical conference of workers of public education (Kyiv region))], Kyiv, Radyanska shkola Publ., 1963. 120 p.
3. Romenets' V. Tvorchi zdbnosti starshoklasnykiv [Senior pupils' creative skills]. Radyans'ka osvita, 1968, № 54 (1783), p. 2.
4. Sysoyeva S.O. Teoretyko-metodolohichne obgruntuvannya pedahohichnoyi tvorchosti [Theoretical and methodological substantiation of pedagogical creativity]. Vidkrytyy urok, 2005, № 21 – 22, pp. 13–19.

5. TsDAVO Ukrayiny. – F. 166. – Op. 15. – Spr. 6785. Dokumenty (postanovy, plany, dopovidni zapysky) zasidannya kolehiyi Ministerstva osvity URSR 24 hrudnya 1969 r. [Documents (resolutions, plans, memoranda) of the meeting of the Board of the Ministry of Education of the USSR December 24, 1969]. 231 ark.
6. TsDAVO Ukrayiny. – F. 166. – Op. 15. – Spr. 9329. Dovidky pro rezul'taty perevirky roboty viddiliv narodnoyi osvity, shkil, doshkil'nykh zakladiv ta pro rozvytok narodnoyi osvity za 1987 rik [Information on the results of the audit of the work of the departments of public education, schools, preschool institutions and the development of public education in 1987]. 203 ark.
7. TsDAVO Ukrayiny. – F. 166. – Op. 17. – Spr. 4. Dokumenty zasidan' kolehiyi Ministerstva narodnoyi osvity Ukrayiny (postanovy, rishennya, dopovidni zapysky) 14 veresnya – 30 lystopada 1988 r. [Documents of the sessions of the Board of the Ministry of National Education of Ukraine (resolutions, decisions, memoranda) September 14 – November 30, 1988]. 131 ark.

Стаття надійшла в редакцію 22.02.2018 р.

УДК 378 : 001. 895(073.8)

DOI 10:25128/2415-3605.18.1.2

НАТАЛІЯ ЛУПАК

<https://orcid.org/0000-0001-7868-8771>

lupak@elr.tnpu.edu.ua

кандидат філологічних наук, доцент

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

Узагальнено сутність педагогічної інноватики як цілісного суспільного феномена в освіті, в якому синтезовано ідеї та теорії різних наукових напрямів. Проаналізовано методологічні та методичні засади педагогічної інноватики. Вивчення наукових джерел уможливило встановити її категоріально-понятійний апарат, визначити об'єкт, предмет, принципи та закономірності, ключові поняття. На основі розгляду світових тенденцій розвитку освітніх систем розглянуто організаційно-методичне забезпечення педагогічної інноватики у вищій школі України, а саме: розробку та впровадження в практику інноваційних моделей, проектів, технологій, методів тощо. Наведено приклад інноваційного освітнього проекту «Англійська мова для університетів», ініційованого Британською Радою в Україні за підтримки Міністерства освіти і науки (МОН) України, як процедури й комплексу заходів національного й інституційного характеру, котрі забезпечують перехід освітнього процесу, зокрема в контексті викладання та вивчення англійської мови, на якісно новий рівень. Доведено, що реалізація проекту відповідає більшості виявлених тенденцій розвитку системи вищої освіти: сприяє покращенню рівня володіння англійською мовою в університетах України; уможливорює безперервний професійний розвиток, вдосконалення лінгвістичних та професійних умінь академічних працівників і викладачів; забезпечує впровадження політики інтернаціоналізації університетів та популяризації викладання фахових дисциплін англійською мовою, оновлення методичного забезпечення викладання навчальної дисципліни «Англійська мова професійного спрямування». З'ясовано, що для впровадження педагогічних інновацій в освітній процес закладу вищої освіти необхідним є аналіз тріади чинників: поточних можливостей закладу; інноваційного потенціалу (особистісних, методичних, технологічних ресурсів); наявності довгострокової стратегії.

Ключові слова: педагогічна інноватика, інновація, освіта, освітня система, вища школа, світові тенденції, розвиток.

НАТАЛІЯ ЛУПАК

кандидат філологічних наук, доцент

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ул. Максима Кривоноса, 2, г. Тернопіль